ಸ್ಮಿತಾರೆಡ್ಡಿ,*
ಎಂ. ಜಿ. ಮಂಜುನಾಥ್**

ಕೊಪ್ಪಳದಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ನಿಷಧಿ ಶಾಸನಗಳು

ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊಪ್ಪಳ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನ ಜೈನಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಇಲ್ಲಿಯ ಕೋಟೆ ಗೋಡೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವು ಕುಸಿದು ಬಿದ್ದಾಗ, ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಬಳಸಿದ ಕಲ್ಲಿನ ತುಂಡುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಶಾಸನಗಳಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಈ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಹಲವಾರು ಮಂದಿ ಗಮನಿಸಿದ್ದರೂ ಸಹ ಯಾರೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ನಾವು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ನಡೆಸಿದ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವಾಗಿ ಈ ಲೇಖನವು ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ.

ಕೊಪ್ಪಳದ ಕೋಟೆಯು ಕುಸಿದಾಗ ಸುಮಾರು ೬೦ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಶಾಸನಗಳು ಪತ್ತೆಯಾದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಶಾಸನಗಳೂ ನಿಷಧಿ ಶಾಸನಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೬ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾವು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಶಾಸನಗಳೂ ಬಳಪದ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಶಾಸನವನ್ನು ಕೊರೆಯಲೆಂದೇ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಸುಮಾರು ಒಂದೂವರೆ ಅಡಿ ಅಗಲ ಹಾಗೂ ಎರಡೂವರೆ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಸ್ತಂಭಗಳ ಮೇಲೆ ಕೊರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿನ ಲಿಪಿಯು ತುಂಬಾ ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದು ಪಡಿಯಚ್ಚುಗಳ ಸಹಾಯವೇ ಇಲ್ಲದೆ ಓದಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳು ಕನ್ನಡಲಿಪಿ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಕನ್ನಡಲಿಪಿ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಶಾಸನಗಳಿರುವ ಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು ಒಡೆದು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಬಳಸಿರುವುದರಿಂದ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳ ಭಾಗಗಳು ತುಂಡಾಗಿ ಅಸಮಗ್ರವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಶಾಸನಗಳು ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದವುಗಳಾಗಿವೆ.

ಜೈನರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರ ತೀರ್ಥಸ್ಥಳವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೊಪ್ಪಳವು 'ಕೊಪಣಾಚಲ' ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಹಲವಾರು ಮಂದಿ ಜೈನ ಶ್ರೇಷ್ಠರನ್ನು ಕೊಪಣಾಚಲಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. 'ನೆಗಲ್ದ ಕೊಪಣಾಚಲದಂತೆ ಪವಿತ್ರಮತ್ತಿಮಬ್ಬೆಯ ಚರಿತಂ' ಎಂದು ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬಹುದು.

ಕೊಪ್ಪಳದಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನ ಎರಡು ಲಘು ಪ್ರಸ್ತರಗಳು ಗವಿಮಠ ಮತ್ತು ಪಾಲ್ಕಿಗುಂಡು ಎಂಬಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದ ಕೊಪ್ಪಳವು ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೩ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದಲೂ ಜನವಸತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಕೊಪಣಪುರವರಾಧೀಶ್ವರರೆಂದು ಶಿಲಾಹಾರರ ಒಂದು ಶಾಖೆಯ ಅರಸರು ತಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕೊಪ್ಪಳವನ್ನು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ

* ದ್ವಾರಾ : ಡಾ॥ ದೇವರಕೊಂಡಾರೆಡ್ಡಿ ೬೨, ೧ನೇ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ, ಲಕ್ಕಸಂದ್ರ, ಬೆಂಗಳೂರು-೩೦
** ೬೧೫, ೪ನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ಕೆಂಗೇರಿ ಉಪನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು-೬೦

ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಪಣ, ಕುಪಣ,ಕುಪಿನ, ಆದಿತೀರ್ಥ, ವಿದಿತ ಮಹಾಕೊಪಣ ನಗರ ಮುಂತಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ೭೨೨ ಬಸದಿಗಳು, ೨೪ ಜೈನ ಸಂಘಗಳೂ ಇದ್ದವೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕೊಪ್ಪಳವು ಯಾಪನೀಯ ಪಂಥದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರ ವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು.

ಶಾಸನಗಳ ಪಾಠಗಳು

೧. ೧) ಶ್ರೀ ಮತ್ಪದ್ಮನನ್ದಿ ಸಿದ್ಧಾನ್ತ ದೇವರ
೨) ನಿಸಿದ್ಧಿಗೆಯ ಮಾಚಬ್ಬೆಕನ್ತಿ
೩) ಯರ್ ನಿಱಿಸಿದರ್ ॥ ೮
೪) ಬ್ಬಣ್ಣೋಜನ ಲಿಖಿತಂ ಮಂಗಳಂ ॥

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಸಾಲುಗಳಿವೆ. ಕಾಲದ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಲಿಪಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಹತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗ ಹಾಗೂ ಹನ್ನೊಂದನೇಯ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಕಾಲದ್ದೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಬಹುದು. ಇದು ಪದ್ಮನನ್ದಿ ಸಿದ್ಧಾನ್ತ ದೇವರ ನಿಷಧಿ ಶಾಸನ. ಇದನ್ನು 'ಮಾಚಬ್ಬೆ ಕನ್ತಿ' ಎಂಬುವವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು ಹಾಗೂ ಶಾಸನದ ಲಿಪಿಕಾರ ಅಂದರೆ ಕಂಡರಣೆಗಾರ 'ಲಬ್ಬಣ್ಣೋಜ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

೨) ೧. ಕರಕಮಳ ಯುಗಳವಮುಕುಳೀಕರ
೨. ಣಮನಾತಂ ಶರೀರದಿಂ ಪೋಪಾಗಳ್
೩. ಪರಿಹರಿಸಿದರಿಲ್ಲೆಂತುಟು ಪರಿಣಾ
೪. ಮಂ ಸಕಳ ಚಂದ್ರಭಟ್ಟಾರಕರುಂ

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಕೇವಲ ನಾಲ್ಕು ಸಾಲುಗಳಿವೆ. ಕಾಲದ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಲಿಪಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗ ಹಾಗೂ ಹನ್ನೊಂದನೇಯ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಕಾಲದ್ದೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಬಹುದು. ಶಾಸನ ಸ್ತಂಭವು ೩೦ ಅಂಗುಲ ಉದ್ದ ಹಾಗೂ ೧೯ ಅಂಗುಲ ಅಗಲವಾಗಿದೆ. ಇದು ಸಕಲ ಚಂದ್ರ ಭಟ್ಟಾರಕರ ನಿಷಧಿ ಶಾಸನ. ಶಾಸನದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗಾಸನದಲ್ಲಿರುವ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಶಿಲ್ಪ ಇದೆ. ಸುಂದರವಾದ ಕಂದ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಕಳ ಚಂದ್ರ ಭಟ್ಟಾರಕರು ಸಲ್ಲೇಖನ ವ್ರತದಿಂದ ಮುಡಿಪಿದುದನ್ನು ಈ ಶಾಸನವು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಕಂಡರಣೆಕಾರನು ತನ್ನ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕೊರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನು ಛಂದೋಬದ್ಧವಾಗಿ ಪುನರ್ರಚನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಕರಕಮಳಯುಗಳ ಮುಕುಳೀ
ಕರಣಮನಾತಂ ಶರೀರದಿಂ ಪೋಪಾಗಳ್
ಪರಿಹರಿಸಿದರಿಲ್ಲೆಂತುಟು
ಪರಿಣಾಮಂ ಸಕಳ ಚಂದ್ರ ಭಟ್ಟಾರಕರುಂ

೩. ೧) ಸ್ವಸ್ತಿ ಶಕವರ್ಷ ೯೧೯
೨) ನೆಯ ಹೇಮಳಂಬಿ
೩) ಸಂವತ್ಸರದ ಕಾರ್ತ್ತಿಕ
೪) ಸುದ್ಧ ಪಂಚಮಿ ಬೃಹ
೫) ಸ್ಪತಿವಾರದಂದು ಶ್ರೀ
೬) ಮಳಧಾರಿದೇವರ ಶಿ....
೭) ....
(ಮುಂದಿನ ಭಾಗ ತುಂಡಾಗಿರುವುದರಿಂದ ತ್ರುಟಿತವಾಗಿದೆ)

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ೬ ಸಾಲುಗಳಿದ್ದು ಶಾಸನಸ್ತಂಭ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮುರಿದುಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಭಾಗ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ಈ ಶಾಸನವು ಮಳಧಾರಿ ದೇವರ ಶಿಷ್ಯನೊಬ್ಬನ ಮರಣವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ನಿಷಧಿ ಶಾಸನವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಆ ಶಿಷ್ಯನ ಹೆಸರು ಉಪಲಬ್ಧ ವಾಗಿಲ್ಲ. ಶಾಸನದ ಕಾಲ ಶಕವರ್ಷ ೯೧೯, ಹೇಮಳಂಬಿ ಸಂವತ್ಸರದ ಕಾರ್ತಿಕ ಶುದ್ಧ ಪಂಚಮಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿ ವಾರ. ಇದು ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೯೭, ಅಕ್ಟೋಬರ್ ಇಪ್ಪತ್ತು, ಗುರು ವಾರಕ್ಕೆ ಸರಿಹೊಂದುತ್ತದೆ.

೪. ೧) ಕೊಣ್ಡಕುನ್ದಾನ್ವಯೋತ್ಪನ್ನೇ
೨) ಗಣೇ ದೇಶಿಕ ಸಜ್ಞಕೆ
೩) ತತ್ರ ಪುಸ್ತಕ ಗಚ್ಛ ಭೂತೇ
೪) ಶ್ರೀ ದೇವೇನ್ದ್ರ ಮುನೀಶ್ವರಃ
೫) ಸೋಚಿನ್ತ್ಯ ಚಾರು ಚಾರಿತ್ರ
೬) .... ನ್ತ ತತ್ವವಿ
೭) ....

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಆರು ಸಾಲುಗಳಿವೆ. ಉಳಿದ ಭಾಗ ತುಂಡಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ೬ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷರಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಿವೆ. ಶಾಸನದ ಲಿಪಿ ಕನ್ನಡ, ಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾಲದ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಲಿಪಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ೧೧ನೆಯ ಶತಮಾನದ್ದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು. ಇದು ಕೊಂಡ ಕುನ್ದಾನ್ವಯದ ದೇಶಿ ಸಂಘ, ಪುಸ್ತಕ ಗಚ್ಛಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ದೇವೇಂದ್ರ ಮುನಿಗಳ ನಿಷಧಿ ಶಾಸನ. ಈ ಶಾಸನದ ಉಪಲಬ್ಧ ಪಠ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದು ನಿಷಧಿ ಶಾಸನವೆಂದು ಹೇಳಲು ಯಾವ ಆಧಾರಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶಾಸನದ ಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ಶಾಸನ ಸ್ತಂಭದ ಆಕಾರಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಇದು ನಿಷಧಿ ಶಾಸನವಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

೫. ೧) ದಿವಸ್ಯ ಯುಕ್ತಿಸ್ಯಕ್ತಿ ಪಯೋನಿಧೇಃ
೨) * * ವಾದೀಭಸಿಂಹಸ್ಯ ಸಿಂ
೩) * ಶ್ಚಕ್ರಿ ನಿರವದ್ಯಪಲ್ಲಭಕ್ತತಭೃತ್ಯಾಳ
೪) ಯ ನೂತನಯಶ್ಚಿನ್ನಾಮಣಿರತ್ಥೀ ವಾಂಸಮ
೫) ಜನಿಸ್ವಚ್ಛನ್ದಮ.....................

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ೫ ಸಾಲುಗಳಿವೆ. ಎರಡನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಎರಡಕ್ಷರ ಹಾಗೂ ಮೂರನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಅಕ್ಷರ ಹಾಗೂ ಐದನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಆರನೇ ಅಕ್ಷರದ ನಂತರದ ಭಾಗ ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಶಾಸನ ಸ್ತಂಭವು ಒಂದೂವರೆ ಅಡಿ ಅಗಲ ಹಾಗೂ ಎರಡೂವರೆ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ವಾದೀಭಸಿಂಹ ಎಂಬ ಮುನಿಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಆತನ ನಿಷಧಿ ಶಾಸನವಿರಬಹುದು. ಲಿಪಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಶಾಸನವು ಸುಮಾರು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದ್ದಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

೬. ೧) ....
೨) ಯಣಂ ನೀತಿಪಾರಾಯಣತ
೩) ದೀಯಕವಂಲ್ಲಂ ಕೀರ್ತಿಗೆ ನಲ್ಲಂ
೪) ಗಣ್ಡ ಪ್ರಚಣ್ಡಂ ಪರಚ್ಛೇದಿಗಣ್ಡಂ
೫) ಜಿನ ಪದಾಂಭೋಜ ಭೃಂಗ ಶ್ರೀಮ
೬) ದ್ದಣ್ಡನಾಯಕ ಗುಣದೀಪಾದೀಶಂ
೭) ಶಕವರ್ಷ ೯೫೩ನೆಯ ಪ್ರಜೋತ್ಪತ್ತಿ
೮) ಸಂವತ್ಸರದ ಮಾಘಶುದ್ಧಂತದೀ
೯) ಯ ಮಂಗಳವಾರದನ್ದು ವೀರಸ
೧೦) ನ್ಯಸನ ವಿಧಾನದಿಂ ರತ್ನತ್ರಯಂ
೧೧) ಗಳ ನಾರಾಧಿಸಿದಂ ॥[1]

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದು ಸಾಲುಗಳಿವೆ. ಮೊದಲ ಸಾಲು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇದು ಗುಣದೀಪಾದೀಶನೆಂಬ ದಂಡನಾಯಕನೊಬ್ಬನ ನಿಷಧಿ ಶಾಸನ.

ಶಕವರ್ಷ ೯೫೩ನೆಯ ಪ್ರಜೋತ್ಪತ್ತಿ ಸಂವತ್ಸರದ ಮಾಘ ಶುದ್ಧ ಮಂಗಳವಾರದಂದು ನೀತಿಪಾರಾಯಣ, ಕೀರ್ತಿಗೆನಲ್ಲ, ಗಂಡಪ್ರಚಂಡ, ಪರಚ್ಛೇದಿಗಂಡ, ಜಿನ ಪಾದಾಂಭೋಜಭೃಂಗ ಎಂಬ ಬಿರುದಾಂಕಿತನಾದ ದಂಡ ನಾಯಕ ಗುಣದೀಪಾದೀಶನು ವೀರಸನ್ಯಸನ ವ್ರತದಿಂದ ರತ್ನತ್ರಯಂಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿದನು ಎಂದು ಶಾಸನ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಆತ ಸಲ್ಲೇಖನ ವ್ರತದಿಂದ ಮುಡಿಪಿದನು ಎಂದರ್ಥ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತ ವಾದ ದಿನವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೩೧ನೆಯ ನವೆಂಬರ್ ೩೦ ಮಂಗಳವಾರಕ್ಕೆ ಸರಿಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನೋಲ್ಲೇಖಿತನಾದ ಗುಣದೀಪಾದೀಶ ದಂಡನಾಯಕನ ಬಗ್ಗೆ ಆ ಕಾಲದ ಮತ್ತಾವುದೇ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಗಳು ದೊರೆತಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಆತನ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತಾವುದೇ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಜೈನಧರ್ಮೀಯರು ಅವರು ಶ್ರಾವಕರಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಮುನಿ, ಕಂತಿಯರಾಗಲೀ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕ್ಷಯಗೊಳಿಸಲು ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರು ವಿವರಿಸಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜಪ–ತಪಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕ್ರಮೇಣ ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಮಮಕಾರವನ್ನು ತೊರೆಯುತ್ತಾರೆ ಹಾಗೂ ಮರಣವು ಸಮೀಪಿಸಿದಾಗ ಸಲ್ಲೇಖನ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಾವನೆಯಿಂದ

---

1 ಈ ಶಾಸನದ ಪಡಿಯಚ್ಚನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಟ್ಟ ಸಹೋದರಿ ಎಸ್. ವೈ. ನಿರ್ಮಲ ಅವರ ಸಹಾಯ ಸ್ಮರಣೀಯ.

ತಮ್ಮ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮರಣವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಸಲ್ಲೇಖನ ವ್ರತವನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದೆಂಬುದಾಗಿ ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

'ಉಪಸರ್ಗೇ ದುರ್ಭಿಕ್ಷೇ ಜರಸಿರುಜಾಯಾಂ ಚ
ನಿಃಪ್ರತಿಕಾರೇ ।
ಧರ್ಮಾಯ ತನು ವಿಮೋಚನಮಾಹುಃ
ಸಲ್ಲೇಖನಾಮಾರ್ಯಾಃ ॥[2]

ಅಂದರೆ ಉಪಸರ್ಗ, ಕ್ಷಾಮ, ಮುಪ್ಪು ಹಾಗೂ ವಾಸಿ ಮಾಡಲಾಗದಂತಹ ರೋಗಗಳು ಬಂದಾಗ ಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಗೋಸ್ಕರ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲೇಖನ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿದೆ.

ಈ ರೀತಿ ಸಲ್ಲೇಖನ ವ್ರತದಿಂದ ಮುಡಿಪಿದವರ, ಅಂದರೆ ಮರಣ ಹೊಂದಿದವರ ಸ್ಮಾರಕಗಳಿಗೆ ನಿಷಧಿಗಳೆಂದು ಹೆಸರು.

"ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಶೀಧಿಕಾ, ನಿಶಿಧಿ, ನಿಶಿದಿ, ನಿಶಿದಿಗೆ, ನಿಶೀಧಿಗೆ, ಶಿಷದ್ಯಿಕಾ, ನಿಷಧಿ, ನಿಷಿಧಿ, ನಿಶಿದ್ಯಾಲಯ, ನಿಷಿದ್ಧಿ, ನಿಷಿಧಿಗೆ, ನಿಷ್ಯದಾಂ, ನಿಸಿದಿ, ನಿಸ್ತಿಗೆ, ನಿಸಿದ್ದಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಹಲವಾರು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪದವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಕೊಪ್ಪಳದಲ್ಲಿ 'ಚಂದ್ರಸೇನದೇವರ ಗುಡ್ಡ ಚಂದ್ರಪ್ಪನ ನಿಸಿದಿ'[3] 'ಸರ್ವ್ವನನ್ದಿ ಭಟಾರ'[4] ಶ್ರೀ ಮದ್ದೇವೇಂದ್ರ ಕೀರ್ತಿ ಭಟ್ಟಾರಕರು[5] ಜಟಾಸಿಂಗನಂದಿ ಆಚಾರ್ಯ[6] ಮುಂತಾದ ಹಲವಾರು ನಿಷಧಿ ಶಾಸನಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದವು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ಜೈನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದ ಕೊಪ್ಪಳದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಜೈನ ಶಾಸನಗಳು ದೊರೆತಿರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗ ಕೋಟೆ ಗೋಡೆಯು ಕುಸಿದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಜೈನ ಶಾಸನಗಳು ತುಂಡು ತುಂಡಾಗಿ ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದ ಬೇರೆ ಮತದವರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಜೈನ ಬಸದಿಗಳು ಹಾಗೂ ಶಾಸನಗಳು ಹಾಳಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಆರು ಅಪ್ರಕಟಿತ ನಿಷಧಿ ಶಾಸನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ನಾವು ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದ್ದೇವೆ. ಉಳಿದ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಶಾಸನಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೊಸ ವಿಷಯಗಳು ಹೊರಬರಬಹುದು.[7]

---

2 ಸಮಂತಭದ್ರಆಚಾರ್ಯ : ರತ್ನಕರಂಡಕ ಶ್ರಾವಕಾಚಾರ, ಶ್ಲೋಕ ೧೨೨

3 ಶಾಸನ ಪರಿಚಯ : (ಸಂ. ಪಿ. ಬಿ. ದೇಸಾಯಿ ; ಧಾರವಾಡ, ೧೯೫೭) ಕೊಪ್ಪಳ ೧೧ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦ನೆಯ ಶತಮಾನ)

4 ಅದೇ ಕೊಪ್ಪಳ ೧೨ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೮೮೧)

5 ಅದೇ ೧೩ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧ನೆಯ ಶತಮಾನ)

6 ಅದೇ ೧೪ (ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. ೧೦ನೆಯ ಶತಮಾನ)

7 ಈ ಲೇಖನಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಪ್ಪಳದಲ್ಲಿ ಪಡಿಯಚ್ಚುಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವಾದ ಸರ್ವಶ್ರೀ ಬಿ. ಆರ್. ತುಬಾಕಿ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಬೆಟ್ಟದೂರ, ಗುರುಗಳಾದ ಪಿ.ವಿ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಹಾಗೂ ಸಹೋದರಿ ನಿರ್ಮಲಾ ಅವರ ಸಹಾಯ ಸ್ಮರಣೀಯ.